PILOT STUDIJA ZDRAVSTVENIH SOCIJALNIH I OBRAZOVNIH POTREBA

MAPA POTREBA I RESURSA NA PODRUČJU OPŠTINE TRAVNIK I MJESNE ZAJEDNICE TURBE

IBHI, juli 1998.

UVOD

1. ZNAČAJ PRISTUPA I ISTRAŽIVANJA POTREBA I RESURSA NA NIVOU LOKALNE ZAJEDNICE

Lokalna zajednica u suvremenom razvijenom svijetu predstavlja osnovnu okosnicu demokratizacije društva i po tom osnovu, a na bazi samoistraženih potreba i sagledanih resursa kao i lokalnih snaga, predstavlja okosnicu ukupnog ekonomsko-socijalnog razvoja.

Lokalna zajednica, prema ustavnim određenjima u BIH, definisana kao općina/opština, predstavlja osnovnu društveno-političku i ekonomsko-socijalnu razvojnu jedinicu. Sa tog stanovišta općina/opština, u daljem tekstu lokalna zajednica treba, razvojem demokratizacije i izgradnjom civilnog društva da da šansu građanima da aktivno učestvuju u identifikaciji svojih potreba, da evaluiraju lokalne resurse i snage, da se samoorganizuju i razvijaju segmente građanskog društva. Ovakvim pristipom lokalna zajednica daje šansu građanima da aktivno učestvuju u svim fazama razvojnog procesa svoje zajdnice: sagledavanju, na principima prioritetnosti planiranju, implementaciji /izvršenju i kontroli.

Polazeći od ovakvih stajališta i pretpostavki, a koristeći međunarodna iskustva razvoja lokalne zajednice i civilnog društva, svoja programska opredjeljenja u podršci obnove i razvoja a preko zaštite najugroženijih građana u zdravstvenom, socijalno-zaštitnom i obrazovnom smislu, inaugurirao je UNOPS-PRINT PROJECT, svojom Pilot studijom Mape potreba i resursa na području općine/opštine (Travnik, Kakanj, Zavidovići i Doboj).

U realizaciji ove pilot studije, pored stafa PRINT-a uključen je i staf IBHI-ja sa angažiranim domaćim ekspertima.

Projekat Mape potreba i resursa na području opštine Travnik, kao pilot studije eksperimentalno je realiziran na ustanovljavanju potreba i resursa na području mjesne zajednice Turbe, kao mikro lokalne zajednice. Rezultati dobiveni pilot eksperimentalnom studijom na nižem/mikro lokalnom nivou (MZ Turbe) trebalo je da odslikavaju Mape potreba i resursa lokalne zajednice/općine u cjelini.

1.1. Potreba za integrisanim pristupom u rješavanju zdravstvenih socijalno-zaštitinih i potreba u segmentima obrazovanja

U realizaciji ove pilot studije, primjenjujući već pomenutu metodologiju a polazeći od principa decentralizovane kooperacije, prišlo se formiranju Područne radne grupe (i podgrupa) na nivou Mjesne zajednice Turbe (PRG) te Općinske radne grupe na nivou općine Travnik (ORG lokalne zajednice/općine).

U radne grupe uključeni su predstavnici zdravstveno, socijalno i obrazovno ugroženih građana, predstavnici lokalnih institucija/javnih službi: Doma zdravlja, Centra za socijalni rad, Doma za stara lica, Dječijeg obdaništa, predstavnici Organizacija civilnog društva /udruženja građana, humanitarnih organizacija i dr. te predstavnici lokalnih organa vlasti.

Projekat, pored ustanovljavanja mape potreba i resursa kroz neposredno uključivanje segmenata civilnog društva i predstavnika vlasti, ima za cilj da ostvari integrisani pristup međusobno nužno povezanih sektora koji se brinu o najugroženijem dijelu stanovništva i to: zdravstvenog, socijalno-zaštitnog i obrazovnog sektora. Ovakav pristup vodi ka racionalizaciji službi, kadrova i sredstava, zadovoljavanje potreba približava najugroženijim, kako u institucionalnom tako i u vaninstitucionalnim oblicima zaštićivanja. Ovim pristupom smanjuje se i kompliciranо višestrano administriranje.

Ovim modelom zadovoljavanje potreba ostvaruje se u mjestu/lokalitetu življenja najugroženijih građana koji su u to stanje došli zbog posljedica rata ili zbog bio-psiho i socijalno- ekonomskog statusa pojedinaca ili socijalnih grupa.

1.2. Opći značaj lokalne zajednice i integrisanog pristupa za novi model socijalne zaštite, zdravstva i obrazovanja-cilj projekta

Jedno od glavnih dostignuća civilnog društva i razvoja lokalne zajednice je integrisani pristup zadovoljavanju osnovnih ljudskih potreba, napose ovih potreba kod ugroženih građana. Pored stanovanja, odjevan i prehrane kao individualnih potreba svakog pojedinca i porodice, potrebe za dobrim zdravljem, socijalnom sigurnošću i obaveznim obrazovanjem predstavljaju fokusnu tačku u kojoj se **mjeri dobrobit** ostvarena na lokalnom nivou. Zbog toga, a posebno u postratnim uslovima i drugim nedaćama, ove posljednje potrebe predstavljaju nerazdvojivu cjelinu i ostvaruju se uz organiziranu podršku institucionaliziranih sistema države i društva. Ovi sistemi u parcijalnom i razdvojenom djelovanju nemaju potrebni kontinuitet, istovremeno ne pružaju podršku i usluge. Potenciraju profesionalizaciju na uštrb razvoja segmenata civilnog društva i sa svog uklona djelovanja određuju prioritetnosti, što nije uvijek u skladu sa očekivanjima njihovih **otuđenih klijenata.** Zbog toga, a iz razloga već pomenutih principa racionalizacije, princip integrisanog pristupa zdravstvenog, socijalnog i obrazovnog sektora se pokazao opravdanim. Ovaj pristup se posebno očekuje kod najugroženijih kategorija, a posebno kod osamljenih i bolesnih starijih ljudi, invalida, mentalno retardiranih, samohranih roditelja sa djecom i dr. Podrška ovim principima najbolje se ostvaruje primjenom metoda tzv. **Socijalno-zdravstvene akcije.**

Integrisani pristup treba shvatiti kao novi socijalni pokret, koji ima za cilj da ostvari akciju za socijalnu pravdu koja omogućuje nove paradigme za pojedince, porodice i socijalne grupe uz uvažavanje njihovih iskazanih potreba i omogućavanja da dođu do izražaja njihove otkrivene snage i organizirani resursi.

Osnovni cilj projekta je da se pruži podrška lokalnoj zajednici u obezbjeđivanju uslova za zadovoljavanje najurgentnijih potreba koje su identificirale radne grupe na sva tri nivoa, a koje se odnose na grupe stanovništva koje su najviše pogođene posljedicama rata.

Kao drugi, krucijalni cilj je taj da pogođene društvene grupe, kao segmenti civilnog društva, iskažu svoje potrebe, otkriju svoje sposobnosti i snage i da iz narodne perspektive demokratski participiraju u zadovoljavanju svojih potreba i da učestvuju u planiranju socio-ekonomskog razvoja svoje lokalne zajednice.

Treći cilj ima za zadatak da utiče na demarginalizaciju najugroženijih grupa, da razvija njihove kapacitete kako bi iste organizirano vršile uticaj na lokalna planiranja općeg razvoja, što je primjereno civilnom društvu.

2. METODOLOGIJA RADA U OKVIRU PRINT PROJEKTA

Cilj i zadaci Print projekta:

Print projekat je razvojni projekat i ima za cilj davanje podrške reorganizaciji civilnog društva i njegovom globalnom razvoju, počevši od procesa rekonstrukcije, obnove privrede do procesa demokratskog razvoja.

Organizacije Ujedinjenih Naroda-UNOPS i UNDP realizatori su Print projekta koji finansira italijanska vlada sa zadatkom da pomogne ekonomski razvoj, obrazovanje, zdravstvo i socijalnu zaštitu, ljudsko pravo i okoliš, u četiri bosanskohercegovačke opštine: Travnik, Zavidovići, Kakanj i Doboj.

Print projekat nastavlja izgrađivanje aktivnosti poduzetih u okviru "Atlas" projekta a odnose se na kreiranje i jačanje mreže više od sto italijanskih lokalnih zajednica povezanih sa dvadeset opština u Bosni i Hercegovini. Ova mreža poboljšava i veze između dobrovoljne repatrijacije izbjeglica Bosne i Hercegovine i društveno-ekonomskih, rehabilitacionih aktivnosti, koje su predviđene projektom u navedenim opštinama u Federaciji Bosne i Hercegovine (Srednje-Bosanski i Zeničko-Dobojski Kanton) kao i u Republici Srpskoj.

Organizaciona struktura aktivnosti-Područna radna grupa (PRG)

U pilot području MZ "Turbe" formirana je Područna radna grupa (PRG) čiji sastav ne čine samo pojedinci iz lokalnih institucija sa službenim ovlaštenjima već se u njenom sastavu nalaze predstavnici lokalnih NVO, predstavnici udruženja građana, volonteri i obični građani-stanovnici pilot područja. Zadatak Područne radne grupe je da u projekat "Mapa potreba i resursa zajednice" uključi što je moguće veći broj članova zajednice s ciljem, pravilnog analiziranja i identifikovanja stvarnih problema u vlastitoj sredini i, biranje i korištenje postojećih resursa kao najprihvatljivijeg rješenja za identifikovane

probleme. Dva predstavnika lokalnog područja (Područne radne grupe) su odabrani i uključeni u Opštinsku radnu grupu.

Opštinska radna grupa (ORG)

Opštinsku radnu grupu čine predstavnici opštinskih institucija, ljudi različitih profesija, koji rade na unapređivanju kvaliteta života i razvijanju i sprovođenju aktivnosti na planu humanog razvoja. Opštinska radna grupa je imala zadatak da prati, proces izrade "Mapa potreba i resursa zajednice koji sprovodi Područna radna grupa, učestvuje u iznalaženju rješenja za zadovoljavanje najurgentnijih potreba ugroženih kategorija stanovništva i, jača odnose između lokalnih institucija i građanskog društva. U okviru Opštinske radne grupe svaka institucija i organizacija razmatra problematiku lokalne zajednice sa svog aspekta i donosi odluke za moguća rješenja.

Na opštinskom nivou je uspostavljen i ured za implementaciju (IU) koji vode "field" oficiri. Oni su odgovorni za lokalno planiranje i operacione aktivnosti u uskoj saradnji sa lokalnim vlastima i lokalnim stanovništvom, prateći metodologiju društvenog učešća kroz projekat "Mape potreba i resursa zajednice. Uredom za implementaciju upravljaju italijanski lokalni komiteti koji su implementirani "Atlas" projektom u navedenim pilot opštinama. Za područje opštine Travnik uredom za implementaciju upravlja italijanski lokalni komitet La Spezia i Genova.

Entitetske radne grupe i državna Radna grupa

Metodologija Print projekta, pored Područne i Opšinske radne grupe podrazumijeva i formiranje radnih grupa na entitetskom i državnom nivou. Ove radne grupe imenuju nadležna ministarstva. Cilj ovako konstituisanih radnih grupa je uspostavljanje decentralizovane saradnje koja se sprovodila kroz tehničku razmjenu osoblja, putem koje se stiču saznanja o organizaciji modela za određene prioritete u drugim evropskim zemljama (Italija) i mogućnosti primjene i usvajanja modela na našim prostorima. Oblik "Decentralizovane saradnje" pomaže razvijanju kooperacije i solidarnosti i stimuliše učešće i odgovornost zajednice na prevazilaženju vlastitih teškoća. Ove veze su korisne u razmjeni i učenju iz iskustava drugih u raznim segmentima društvenog razvoja.

Proces pripreme/obuke i pozitivni efekti metodologije učešća u radu na Mapi mjesne zajednice "Turbe"

"Mapa zajednice" je metodologija koja u cjelosti zavisi od motivacije cjelokupne zajednice i određivanja načina na koji će se postupiti radi postizanja cilja. U tom procesu najvažnije je bilo uočiti i adekvatno upotrijebiti identifikovane izvore-resurse zajednice. Uključivanje zajednice u rad na projektu "Mape.." izgradilo je osjećaj jedinstva i solidarnosti-ljude je zbližila činjenica da svi imaju slične poteškoće a koje su ranije doživljavali isključivo kao individualne probleme. Ovakva metodologija rada doprinijela je poboljšanju odnosa između stanovništva i lokalnih institucija vlasti te je među njima uspostavljena konstruktivna veza i saradnja. Koncept cjelokupnog projekta nije se

ograničio samo na lokalno stanovništvo već je u proces uključio i institucije, udruženja, nevladine organizacije.

Proces pripreme/obuke rada na "Mapama.." se odvijao u dvodnevnom održavanju seminara. Obuka je imala za cilj pojačavanje motivacije učesnika, objašnjenjima ciljeva koji se projektom žele postići i preimućstva koja će iz toga proisteći.

Teme izlagane na seminaru su obrađivale sljedeću problematiku:
- Tranzicija međunarodne pomoći u BiH i razvoj civilnog društva;
- Povezivanje zdravstvenog sektora i socijalne zaštite;
- Vodič za implementaciju projekta "Mape potreba i izvora zajednice"
- Interaktivna vježba među članovima grupe (rješavanje jednog problema) Ova vježba je imala za cilj izražavanje mišljenja o problemima u zajednici, pokušaj da se utiče na odluke vezane za te probleme i iznalaženje najprihvatljivijih rješenja unutar zajednice.

Održavanju seminara predhodili su obilasci na terenu koji su imali cilj:
- Prikupljanje podataka za sticanje što realnije slike područja u kojima se sprovodi projekat "Mape potreba i resursa zajednice";
- Upoznavanje raspoloženja, želja i mogućeg otpora članova zajednice za sprovođenje projekta;
- Vođenje razgovora (grupni i individualni) sa članovima Opštinske i Područne radne grupe radi predstavljanja suštine projekta "Mape potreba i resursa zajednice", isticanje prednosti i kvaliteta projekta čime se pobuđivala pažnja, interesovanje i pojačavala želja za učestvovanjem;
- Savladavanje prepreka pri prvim kontaktima koji su se ogledali u ravnodušnosti, sumnjičavosti, nepovjerenju onih kojima je projekat namijenjen;
- Kontinuirano izgrađivanje i očuvanje povjerenja.

Način prikupljanja podataka i izvori podataka

Kao tehnika za prikupljanje podataka korišten je Upitnik-otvorenog tipa. Pitanja u Upitniku su formulisana tako da su ispitanici imali mogućnost davanja slobodnog odgovora. Pitanja u Upitniku su formulisana tako da su odgovori odražavali potrebe najugroženijih kategorija stanovništva i time se stekla realna slika stanja mjesne zajednice"Turbe" koja je obuhvaćena Pilot projektom.

Anketiranje je sprovela Područna radna grupa (PRG) odgovorna za rad na projektu na području cijele mjesne zajednice. Da bi se obezbijedio što veći stepen tačnosti u prikupljanju podataka, područje mjesne zajednice je podijeljeno na manje zone i u svakoj od njih je formirana Pod-područna radna grupa. Za svaku ovu grupu je određen koordinator. Na taj način se, značajan dio mjesne zajednice dobrovoljno-direktno angažovao u iskazivanju svojih potreba, očekivanja, želja i interesa. Postali su svjesni svojih prava i dobili šansu za argumentovano iskazivanje potreba. Posebnu vrijednost predstavlja uključivanje najugroženijih kategorija stanovništva i grupa sa posebnim

poteškoćama bilo u iskazivanju potreba ili u spremnosti za direktno uključivanje u rad na projektu.

3. PILOT PODRUČJE-MJESNA ZAJEDNICA "TURBE"-STANJE U MJESNOJ ZAJEDNICI

3.1. Opšti podaci (lokacija, površina, stanovništvo) i specifičnosti mjesne zajednice Turbe

Specifičnost mjesne zajednice Turbe se ogleda u tome što je po podacima iz 1981. godine Turbe sa bližom okolicom imalo 13.630 stanovnika. Okruženo je sa 15 sela i danas ima 4.500 do 5.000 stanovnika. Turbe je varošica u Bosni, u dolini rijeke Lašve, na nadmorskoj visini 600 m., 7 km. zapadno od Travnika. Lašvanskim usjekom prolazi magistralni put M5 koji spaja Centralnu Bosnu sa sjeverozapanim krajevima i isto tako Centralnu Bosnu sa primorjem. Dobre saobraćajne veze imale su velikog uticaja na razvoj Turbeta kako, u prošlosti tako i danas. Mjesna zajednica "Turbe" obiluje nizom značajnih spomenika kulture iz raznih perioda prošlosti.

Poznato po razvijenoj drvno-prerađivačkoj industriji "Ugar"; "Stoličari", tvornici za izradu stolica i "Metalorad", tvornici za proizvodnju šumskih vagona, prikolica za kamione, šumske žičare itd.

Mjesna zajednica "Turbe" ima dugogodišnju tradiciju rada različitih udruženja građana: Lovačko društvo; Kultiurno-sportski i rekreacioni centar "Turbe"; (fudbalski klub "Vlašić", osnovan 1921. god.; smučarski klub "Turbe", osnovan 1960. god.) vatrogasno društvo "Turbe", osnovano 1922. god.; udruženje žena "Turbećanke"; udruženje golubara "Turbe" itd.

3.2. Izrada Mape mjesne zajednice "Turbe" i dobiveni rezultati

3.2.1. Specifičnosti u načinu organizovanja mjesne zajednice "Turbe" pri izradi Mape

IBHI/PRINT seminar, "Mape potreba i resursa zajednice" odrzan je u O.Š mjesne zajednice "Turbe" od 18-20 12. 1997. god. To je prva mjesna zajednica (Pilot područje) u kojoj se počelo s implementacijom Print projekta. Seminaru su prisustvovala 32 učesnika, predstavnici Područne i Opštinske radne grupe. Kraj posljednjeg dana seminara se pretvorio, ujedno, u radni sastanak Područne radne grupe kad su izabrani njen predsjednik i sekretar.

Područna radna grupa je nakon seminara redovno održavala radne sastanke (dva puta mjesečno) koji su uvijek bili praćeni prisustvom predstavnika Print tima IBHI-a i

UNOPS-a. Prisustvo je imalo za cilj usmjeravanje i pravilno vođenje u okvirima ciljeva Print projekta i pružanja tehničke pomoći pri izradi Mape.

Što se tiče organizacije među članovima Područne radne grupe na izradi "Mape potreba i resursa zajednice", karta M.Z. "Turbe" je podijeljena na četiri zone tako da su formirane četiri Pod-područne radne grupe. Članovi svake Pod-područne radne grupe su ujedno bili i stanovnici zone u kojoj se sprovodio projekat. Ove grupe su imale 8-14 članova a svaka grupa je imala svog koordinatora. Koordinatori su bili u stalnom kontaktu sa predsjednikom Područne radne grupe i izvještavali ga o rezultatima i poteškoćama u radu.

Stanovnišvo je na samom početku bilo visoko motivisano da pomogne u radu na projektu te su se, u okviru Pod-područnih radnih grupa spontano, formirale manje radne grupe, pogodne za rad u udaljenijim selima, što je ubrzavalo proces identifikovanja potreba stanovništva, putem Upitnika.

Uporedo sa prikupljanjem podataka putem Upitnika o, potrebama i resursima zajednice koja je prezentovala M.Z. "Turbe" u cjelini, sa svim postojećim objektima i prirodnim i geografskim obilježjima. Ova Mapa je prezentirana 25.01.1998. god. na proširenom sastanku Područne radne grupe kojem je prisustvovalo 50 građana M.Z. "Turbe". Mapa je poslužila kao osnova za iskazivanje mišljenja i, razvijanje diskusije među članovima zajednice o gorućim problemima Turbeta, kao i za identifikovanje postojećih domaćih resursa. Iskazivana su mišljenja da Turbe nema status kakav zaslužuje s obzirom na svoj geo-strateški položaj i važnost koju ima za brojna okolna sela.

Iskazana je teskoća u iznalaženju rješenja za iskazane potrebe, u slučaju da izostane pomoć i podrška predstavnika Opštinskih vlasti i institucija koje se ne odazivaju na pozive Područne radne grupe i ne pokazuju interes za rad na projektu. U vezi s tim identifikacija potreba i resursa na području MZ Turbe dovođena je pod upit zbog neadekvatne podrške Opštinske radne grupe od samog početka rada na projektu.

Poseban problem je predstavljao nedostatak prostora za okupljanje građana i nesmetan rad na izradi Mape. Sve vrijeme rada na projektu korištena je učionca O.Š. u Turbetu.
Iako rad na anketiranju građana nije bio završen, iznesene najurgentnije potrebe Turbeta nisu u mnogome odstupale od onoga što se kasnije dobilo kao rezultat nakon sređivanja podataka dobivenih anketiranjem.

Na proširenom sastanku Područne radne grupe 01.03.1998. god., kojem je prisustvovalo oko 50 građana M.Z. "Turbe", prezentirane su četiri Mape pojedinačnih zona Pod-područnih radnih grupa. Svaka od četiri Pod-područne radne grupe je izradila mapu svog područja koje su, za razliku od Preliminarne mape, unaprijed usaglašenim simbolima, prezentovale kolektivne i ndividualne potrebe područja.

Koordinatori pojedinih Pod-područnih radnih grupa su prezentirali identifikovane potrebe najugroženijih kategorija stanovništva u bitnim segmentima društvenog razvoja

(potkrjepljene numeričkim podacima) kao što su obrazovanje, zdravstvena i socijalna zaštita itd.

Kroz razvijenu i konstruktivnu diskusiju građana, bilježene su sve napomene o pitanjima o kojima se raspravljalo, kako bi se Mapa mogla dopunjavati novim podacima.

Prezentacija Finalne mape M.Z. "Turbe" održana je 07.03.1998. god. Finalna mapa predstavljala je skup (integraciju) četiri Mape pojedinačnih zona urađene od strane Pod-područnih radnih grupa. Prezentaciji su prisustvovali predstavnici različitih humanitarnih orgnizacija koje djeluju na području opštine Travnik, predstavnici lokalnih institucija, predstavnici različitih Udruženja građana i sami građani M.Z. "Turbe". Prezentacija je praćena lokalnim medijima. Metodologija primjenjena za izradu Mape je dala krajnje konkretan rezultat, vidljiv i jasan. Ujedno je to bio i način da se pronađe i najkvalitetniji odgovor-rješenje za iskazane potrebe.

3.2.2. Rezultati dobiveni izradom Mape

Od 4.300 stanovnika M.Z. "Turbe" anketirane su 1.792 osobe. Od toga 834 osobe su u stanju socijalne potrebe.

Područna radna grupa je bila jedinstvena u mišljenju da prioritet u rješavanju treba dati kolektivnim potrebama jer vode poboljšanju uslova života cjelokupne zajednice. Tako je na prvom mjestu istican problem nezaposlenosti a onda slijede:
- loše vodosnabdjevanje i česte zarazne bolesti zagađenom vodom;
- sanacija kanalizacione mreže;
- odvoz smeća;
- deminiranje područja;
- neophodna patronažna služba za bolesne, stare i iznemogle osobe;
- zdravstvena njega i pomoć u kući;
- opremanje osnovne škole u Turbetu;
- neobezbjeđen magistralni put M5 koji svakodnevno koristi 180 učenika za odlazak u školu;
- popravak kuća;
- telefonska mreža;
- rasvjeta;
- povratak izbjeglica svojim kućama.

Elaboracijom podataka dobivenih Upitnikom, koji je izradila Područna radna grupa, identifikovano je 8 najugoženijih kategorija stanovništva:
1. Djeca bez jednog ili oba roditelja;
2. Samohrane majke;
3. Penzioneri;
4. Izjeglice;
5. Ratni vojni invalidi;
6. Civilne žrtve rata;

7. Povratnici;
8. Demobilisani borci.

Posebna pažnja posvećena je i identifikovanju potreba najugroženijih kategorija stanovništva i iznalaženju mogućnosti za efikasnije funkcionisanje službi u socijalnom i zdravstvenom sektoru radi ublažavanja problema prvenstveno starih, iznemoglih i bolesnih i onih u stanju socijalne potrebe koji već šest godina ne ostvaruju pravo na novčanu naknadu.

3.2.3. Problemi u izradi Mape (odnos građana Mjesne zajednice i javnih institucija)

Rad na izradi Mape i sprovođenju ankete zahtijevao je dosta vremena i iziskivao maksimalnu angažovanost i odgovornost svih članova Područne radne grupe. Održavanje motivacije među članovima Područne radne grupe je ključni problem. Rad je bio volonterski a većina članova zajednice, uključenih u rad na projektu, pripada socijalno ugroženim kategorijama stanovništva. Negativno se odrazilo i nedovoljno angažovanje Opštinske radne grupe na implementaciji projekta Print.

3.2.4. Utvrđeni prioriteti mjesne zajednice "Turbe" u rješavanju potreba

Za listu prioriteta mjesne zajednice "Turbe" postoji jasno utvrđena potreba. Dokument liste prioriteta je nastao kao rezultat višemjesečnog rada Područne radne grupe Turbe. 30.04.1998. god. održan je Okrugli sto u Travniku u okviru kojeg je prezentiran dokument liste prioriteta uz prisustvo medija. Okruglom stolu je prisustvovalo 40 učesnika (članovi Područne i Opštinske radne grupe, opštinske i kantonalne vlasti, Opštinska radna grupa Zavidovići, Kakanj i Doboj, IBHI i IBHI-ekspertni tim, UNOPS, WHO, UNDP, UNHCR, OSCE)
Prioriteti su grupisani u tri kategorije - A, B i C - lista prioriteta.

A grupa prioriteta:

I Osnovna škola-Turbe;
II Obdanište-Turbe;
III Patronažna zdravstvena kola (QIMPACT);
IV Stomatološka ordinacija-povrat iz Doma zdravlja Travnik;
V Jednokratna pomoć starijim, iznemoglim i siromašnim osobama;
VI Jednokratna pomoć djeci bez jednog ili oba roditelja;
VII Jednokratna pomoć nadarenim studentima iz ugroženih kategorija;
VIII Sportsko-rekreacioni centar-Turbe;
IX Saniranje ulice Aleja i korita rijeke Lašve uz Aleju;
X Sanacija zgrade bivše mjesne zajednice za potrebe udruženja građana Turbe;
XI Priključak naselja Putine na mrežu glavnog vodovoda;
XII Popravak postojeće ulične rasvjete;
XIII Sanacija-krpljenje ulica.

B grupa prioriteta:

I Postavljanje dovoljnog broja kontejnera za odlaganje i odvoz smeća;
II Čišćenje i regulacija korita rijeke Lašve;
III Uređenje i asvaltiranje prilaza Osnovnoj školi i fiskulturnoj dvorani;
IV Izgradnja kulturnog centra za omladinu;
V Saniranje vodovodne mreže za sela Runjići, Sečevo, Potkraj, Ganići, Kazići i Riđići;
VI Dopuna-dogradnja i sanacija kanalizacione mreže;
VII Sanacija oštećenja na elektro mreži;
VIII Popravak porodičnih kuća i stanova;
IX Rušenje starog objekta škole;
X Uvođenje telefona.

C grupa prioriteta:

I Deminiranje-uklanjanje mina u zonama razdvajanja na širem području Turbeta;
II Zapošljavanje.

Na Okruglom stolu UNOPS se obavezao za učešće u realizaciji sljedećih prioriteta:

1. Angažovanje na Osnovnoj školi u Turbetu: UNOPS će kupiti namještaj za dvije učionice, gimnastičku salu, i biblioteku (namještaj će se kupiti u Travniku kao što je ranije predloženo);
2. Obdanište Turbe: UNOPS će finansirati svoj dio projekta i pregovarati sa UNDP-em kako bi se obezbijedila preostala finansijska sredstva;
3. Patronažno vozilo: finansirano kroz Quick Impact projekat;
4. Zubarska ordinacija u Turbetu: treba dalja rasporava;
5. Jednokratna pomoć starijim, iznemoglim, i siromašnim osobama, i finansijski doprinos za djecu bez jednog ili oba roditelja: UNOPS se ne može obavezati na hitne akcije, PRINT će odvojiti 20,000 DM da bi se, uz pomoć IBHI eksperata, identifikovao najprihvatljiviji način pomoći ovim ljudima;
6. Finansijska pomoć nadarenim studentima iz ugroženih grupa: UNOPS podržava ovaj projekat, ali se treba odrediti ko će upravljati sredstvima;
7. Uređenje aleje i korita rijeke Lašve duž aleje: druge organizacije finansiraju ove projekte; UNOPS će pregovarati sa drugim organizacijama da finansiraju ove projekte. U slučaju da se ne nađu drugi izvori finansiranja, UNOPS preuzima finansiranje ovih projekata na sebe;
8. Sportski centar u Turbetu: UNOPS se obavezuje na finansiranje ovog projekta;
9. Sanacija bivše zgrade mjesne zajednice za rad udruženja iz Turbeta: UNOPS će pregovarati sa UNDP-em kako bi se našao iznos koji se zahtijeva (incijativa sa drugim organizacijama);
10. Priključivanje naselja Putine na glavnu vodovodnu mrežu: UNOPS će podržati ovaj projeka,t (u kooperaciji sa lokalnim vlastima);
11. Popravak postojeće ulične rasvjete: UNOPS će finanfisirati ovaj projekat;

12. Popravak i krpljenje ulica: UNOPS će pokušati da pronađe sredstva od drugih organizacija za ovaj projekt. U slučaju da se ne nađu sredstva, UNOPS će finansirati ovaj projekt;
13. Sav višak sredstava od Mape Zajednice upotrijebit će se za pokrivanje drugih prioriteta u Turbetu. To bi se organizovalo kroz radne grupe u dogovoru sa UNOPS i ekspertima IBHI-ja, ako to bude potrebno. Buduće finansiranje u pogledu socijalnih i zdravstvenih usluga bit će moguće, ako općinska radna grupa prihvati Plan ljudskog razvoja.

Za prijedloge koji su prihvaćeni za rješavanje u okviru UNOPS/PRINT projekta, potrebno je uraditi Izvedbeni plan projekta kojim se rješava aktuelni problem uz maksimalno angažovanje i podršku postojećih domaćih resursa što će realizovane prioritete učiniti samoodrživim.

U daljem radu na realizaciji prioriteta, pokazalo se da neki od gore navedenih prioteta nisu imali podršku domaćih resursa, što ih je učinilo neodrživim (kao primjer može se navesti slučaj obdaništa ili zgrade mjesne zajednice).

Na sastancima sa Opštinskom radnom grupom, odlučeno je da se realizuju sljedeći prioriteti mjesne zajednice Turbe :
- kupovanja opreme za osnovnu školu;
- popravak glavnih ulica;
- popravak ulične rasvjete;
- priključenje naselja Kapidžinca na vodovod i kupovanje pumpe;
- opremanje sportskog centra;
- patronažno vozilo (iz Quick Impact Projekta) i opremanje vozila.

4. STANJE U OPŠTINI TRAVNIK

4.1. Opšti podaci (površina, stanovništvo, organizacija mjesnih zajednica)

Grad se nalazi u dolini Lašve, na južnom području Vlašića. Leži na raskrsnici starog puta iz doline Vrbasa za srednju Bosnu.

Prvi put se spominje 1463. godine. Na području sadašnjeg grada Kelti i Iliri su imali svoja naselja. Rimljani su na obalama Lašve ispirali zlato.

Travnik je postao sjedište bosanskih vezira. Iako je preko 200 godina bio administrativno sjedište bosanskog vilajeta, Travnik se nikad nije razvio u veliki grad. U to doba je podignut stari obrtnički dio-1503. godine. Poznata Sulejmanija džamija izgrađena je 1816. godine. Površina 563 km^2.

Osnovni demografski i socijalni pokazatelji

	1991.	**1997.**
Stanovništvo	70.747	71.236
Raseljena lica	---	16.139
Stanovništvo po dobnoj skupini:		
0 - 6	12.348	6.869
7 - 18	12.479	12.028
19 - 64		
40.121		42.328
>65	5.799	10.011
Broj radnika	17.032	6.800
% radnika u odnosu na ukupan broj stanovništva	24,1	9,5
Broj penzionera		5.800
Broj lica kojima je potrebna socijalna zaštita (4.930 penz., i 16.500 soc. ugroženih)		21.430

4.2. Stanje socijalne zaštite

Stanje socijalne zaštite i socijalnog zbrinjavanja u Travniku je veoma teško jer je broj stanovništva u stanju krajnje socijalne potrebe veliki, izazvano ratom i ratnim događanjima. Podatak da 12.784 stanovnika ove općine (ili 3.272) domaćinstva ostvaruje prihode ispod 20 DEM mjesečno po članu domaćinstva, govori da je oko 36% stanovnika socijalno ugroženo.

Korisnici socijalne zaštite

Prema podacima Centra za socijalni rad Travnik na dan 31.12.1997. godine, a shodno važećem Zakonu o socijalnoj zaštiti ("Službeni list SRBiH" br. 39/84) socijalno najugroženije kategorije, a kao korisnici socijalne zaaštite su:

Djeca - maloljetnici	***Broj***
Djeca bez roditeljskog staranja	87 Ukupno
- Djeca bez oba roditelja	31
- Djeca nepoznatih roditelja	31
- Djeca napuštena od roditelja	17
- Djeca roditelja spriječenih da vrše roditeljsku dužnost	8

Djeca ometena u psihofizičkom razvoju	135 Ukupno
- Djeca ometena u fizičkom razvoju	9
- Djeca ometena u psihičkom razvoju	84
- Djeca sa kombinovanim smetnjama	18
- Djeca sa oštećenjem sluha	15
- Djeca sa oštećenjem vida	-
- Djeca sa poremećajem u govoru i glasu	9
Djeca vaspitno zanemarena i zapuštena	31 Ukupno
Djeca čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama	23 Ukupno

Prema nepotpunim podacima *djece evidentirane kao korisnika socijalne zaštite* ima ukupno 276.

Djece bez jednog roditelja je 662 od toga je:
- bez oca 655
- bez majke 7

Punoljetna lica kao korisnici socijalne zaštite	***Broj***
Materijalno neobezbijeđena i za rad nesposobna lica	412 Ukupno
Osobe sa invaliditetom:	218 Ukupno
- sa tjelesnim oštećenjem	62
- sa psihičkom zaostalošću	108
- sa kombinovanim smetnjama	31
- sa oštećenjem sluha	7
- sa oštećenjem vida	6
- sa poremećajima u govoru i glasu	4
Starija lica bez porodičnog staranja	81 Ukupno
- žene preko 60 godina	53
- muškarci preko 65 godina	28
Osobe sa društveno negativnim ponašanjem	135 Ukupno
Ostale osobe u stanju socijalne potrebe	4.315 Ukupno

Iz naprijed navedenog pregleda vidljivo je da odraslih punoljetnih korisnika socijalne zaštite ima ukupno 5.161.

U opštini Travnik ukupan broj korisnika socijalne zaštite (djeca i odrasli) je 5.437. Evidentno je da je broj korisnika mnogo veći ali Centar za socijalni rad više i ne vrši evidentiranje istih, jer nije u mogućnosti da im obezbijedi bilo koji oblik prestacija-davanja.

Na području općine Travnik postoji i Socijalno medicinska ustanova za zaštitu odraslih lica koja vrši socijalno-zdravstveno zbrinjavanje starijih, mlađih nepokretnih te lakše mentalno retardiranih osoba. Kapacitet ustanove je 260 kreveta.

Trenutno se na smještaju i ishrani nalazi 270 korisnika od ovoga broja 150 je potpuno nepokretno, a čije zdravstveno stanje zahtijeva svakodnevnu njegu. Ustanova trenutno zapošljava 52 radnika koji zbog neriješenog formalno pravnog statusa ustanove (osnivača) na primaju lične dohotke. Ova ustanova za 60 godina svoga postojanja nikada nije bila u težoj situaciji, naročito finansijskoj, što dovodi u pitanje i njen dalji opstanak i funkcionisanje. Najveći problem predstavlja neplaćanje za smještaj korisnika - općina - kantona - županija koji su smjestili štićenike. Sada je najneophodnije izvršiti rekonstrukciju podstanice za proizvodnju toplotne energije kao i staviti u funkciju postojeću zubnu ambulantu ustanove - Doma starih.

Oblici, mjere i usluge socijalnog rada

Ustanovljena prava-oblici socijalne zaštite shodno važećem Zakona o socijalnoj zaštiti u općini Travnik zbog nedostatka budžetskih sredstava na općinskom nivou se ne utvrđuje, ali i ne isplaćuju od 1992. godine, kao što su pravo na materijalnu pomoć (stalna novčana pomoć, povremene pomoći, porodični dodatak, dodatak na školovanje i osposobljavanje, dodatak od strane drugog lica).

Procjena Centra za socijaalni rad je da oko 400 korisnika sa 1.200 članova porodica bi trebalo da ostvari pravo na stalnu novčanu pomoć, a 1.537 na povremenu pomoć.
Potrebe za kućnom njegom i pomoć u kući bi prema procjeni trebalo da ostvari oko 200 korisnika.

Djece bez roditeljskog staranja smještenih u druge porodice je 54 i ona su ostvarivala pravo na mjesečnu naknadu-pomoć od 92 DEM za 12 mjesečnih isplata, a prema Projektu Svjetske banke (WB) koji je nažalost okončan. Prema maloljetnicima koji su vaspitno zanemareni i zapušteni su izrečene 23 mjere pojačanog nadzora i jedna mjera upućivanja u ustanovu.

Važno je napomenuti da zbog nedostatka novčanih sredstava na lokalnom nivou ni jedan korisnik socijalne zaštite ne ostvaruje pravo na zdravstvenu zaštitu jer se ne uplaćuju doprinosi za zdravstveno osiguranje od 1992 godine.
Zbog nemogućnosti lokalne službe socijalne zaštite da pruži bilo kakav vid novčanih ili drugih prestacija socijalno ugroženom stanovništvu to su činile međunarodne vladine i nevladine humanitarne organizacije.

Lokalne službe socijalne zaštite

Centar za socijalni rad

Centar za socijalni rad Travnik je javna ustanova i osnovan je 1974 godine. Osnivač je općina Travnik.

U dijelu Travnika sa hrvatskom većinom osnovan je 1997. godine (registrovan) Centar za socijalni rad u Novoj Biloj. Očekuje se ujedinjenje ove dvije lokalne službe u realizaciji rezultata opštinskih izbora.

Zadaci centara za socijalni rad

Shodno važećem Zakonu o socijalnoj zaštiti Centar za socijalni rad osnovan je kao ustanova radi obavljanja poslova u vezi sa zadovoljavanjem potreba građana i njihovih porodica u socijalnoj zaštiti, kao i za obavljanje drugih poslova utvrđenih Zakonom i drugim propisima, i to da:

- otkrivaju, prate i proučavaju probleme iz oblasti socijalne zaštite;
- podstiču i organizuju preventivne aktivnosti;
- neposredno pružajuoblike socijalne zaštite i usluge socijalnog rada iz njegove nadležnosti;
- obavljaju poslove iz oblasti porodične i dječije zaštite;
- obavljaju poslove iz oblasti civilnih žrtava rata;
- izvršavaju vaspitne mjere i mjere zaštitnog nadzora nad maloljetnicima;
- vrši i druge poslove.

Način organizovanja socijalne službe

Centar za socijalni rad pokriva područje općine i poslovi iz djelokruga rada su podijeljeni po referatima socijalnih radnika (ima ih četiri) i svaki socijalni radnik radi poslove za sve organe zajednice za taj referat.

Stanje objekta i opreme

Objekat u kome je smješten Centar za socijalni rad je sagrađen 1977. godine.
Objekat je usljed ratnih dejstava pretrpio znatna oštećenja, neuslovan je za rad i nije saniran zbog nedostatka sredstava.
Potrebna je sanacija i adaptacija objekta-oko 30.000 DEM (vodoinstalacije, elektroinstalacija, gromobranska instalacija, popravka krova, protivpožarnog trakta, hidranta za gašenje požara, molersko farbarski radovi, popravka poda, dvorišne ograde i ulaznih vrata) kao i nabavka opreme i namještaja oko 36.000 DEM, (stolovi, stolice, ormari, kopir aparat, fax, električna pisaća mašina, prostirka za pod i dr).

Stanje zaposlenih kadrova i potrebe

Struktura zaposlenih radnika u Centru za socijalni rad Travnik je sljedeća:

- socijalni radnik 4 (1 VSS i 3 VŠS)
- finansijski sektor - komercijalista 1 (VŠS)
- pomoćno osoblje 2

Ukupno je zaposleno 7 radnika, a nedostaje još 9 radnika i to: pedagog-psiholog, dipl. pravnik, socijalni radnici 2, pravnik i ostalo administrativno i pomoćno osoblje.

Iskazana je potreba za doškolovavanjem i usavršavanjem stručnih radnika, jer od početka rata do sada radnici nisu prisustvovali nikakvom seminaru-edukaciji zbog teških finansijskih uslova u kojima se centar nalazi.
Radnici osim veoma malih i neredovnih plata ne ostvaruju ni naknadu za topli obrok i regres.

Pomoć socijalno ugroženom stanovništvu općine pružale su neke humanitarne organizacije (Svjetski program hrane, Saudijski komitet za pomoć BiH, Kuvajtski komitet za pomoć BiH, Međunarodni crveni križ i polumjesec te Američki i Danski crveni križ).

Civilne žrtve rata

U općini Travnik evidentirano je ukupno 58 civilnih žrtava rata i to:
- 29 sa tjelesnim oštećenjem od 60% do 100% (16 žena i 13 muškaraca);
- 16 sa tjelesnim oštećenjem od 20% do 60% (7 žena i 9 muškaraca);
- 13 umrlih i poginulih (10 žena i 3 muškarca).

Od 58 civilnih žrtava rata 11 su djeca od 0-18 godina.

Ovo nisu konačni podaci, jer još ima predmeta u toku rješavanja ocjene invalidnosti. Prema važećem Zakonu o zaštiti civilnih žrtava rata ("Službeni list SRBiH" br. 34/84, 41/87, 41/89, 33/90), utvrđena je zaštita civilnih žrtva rata koji su zadobili tjelesno oštećenje najmanje 60%, a ispod tog procenta ne mogu ostvariti prava po ovom zakonu.

Novčana naknada za civilne žrtve rata isplaćena je zadnji put u decembru 1996. godine. Na nivou kantona-županije Vlada još nije utvrdila budžet, obezbijedila sredstva za ove namjene.

Dječija zaštita

Prema Zakonu o dječijoj zaštiti ("Službeni list SRBiH" broj 39/84) utvrđena su prava na dječiji dodatak i evidentirano je 3.494 korisnika sa 7.700 djece, ali se od 1995. godine ne vrše isplate za dječiji dodatak, niti se vrše nove evidencije korisnika jer u budžetu kantona-županije nisu predviđena sredstva za ove namjene.

4.3. Stanje zdravstvene zaštite

Stanje zdravstvene zaštite je uslovljeno: demografskim karakteristikama stanovništva, opštom i zdravstvenom kulturom, stepenom obrazovanja i pismenosti, uslovima života i rada, navikama, dostupnost zdravstvene zaštite i dr. S tim u vezi su zahtjevi i potrebe za zdravstvenom zaštitom, koji su podložni stalnim promjenama i u kontekstu su sa

demografskim kretnjama, promjenama u vanjskoj stredini, organizacijom zdravstvene službe i razvojem medicinske nauke i tehnologije.

Travnik je sjedište kantona i u tom smislu je kantonalni medicinski centar. Od zdravstvenih ustanova u Travniku je smješteno: kantonalna bolnica, bolnica za TBC pluća, apoteka Travnik i devet područnih ambulanti uključujući i ambulantu u Turbetu.

Zdravstveni radnici	**1991.**	**1997.**
dr medicine ukupno	137	88
- Specijalista	94	57
- Stomatologa	6	6
- Farmaceuta	17	16
- VZT	82	23
Broj ljekara na 1000 stanovnika	1,9	1,2

Rat je uticao da je došlo do promjene strukture stanovništva, a i do promjene patologije na osnovu koje se utvrđuje zdravstveno stanje stanovništva. Vodeće nezarazne bolesti stanovništva u 1997. godine su bile sljedeće: akutne respiratorne infekcije 7.432, akutni bronhitis 2.395, hipertenzivna oboljenja 1.278, dijareja gastoenterkolitis 930 i anemije.

Snabdijevanje vodom je kontinuirano. Vrši se testiranje i dezinfekcija vode. Međutim, vodovodna mreža je dotrajala.

Ne vrše se mjerenja aerozagađenja niti se provode mjere zaštite od zagađenja. Ne postoji služba ni oprema koja bi vršila kontrolu jonizirajućeg zračenja niti se provode mjere zaštite.

U skladu sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti definisane su obaveze kantona. U tom smislu kanton je dužan da osigura:
- higijensko-epidemiološku djelatnost, zdravstveno-statistički informacioni sistem, hitnu medicinsku pomoć, te djelatnost socijalne medicine na svom području;
- osigura ostvarivanje prava iz oblasti zdravstvenog osiguranja, saglasno Zakonu o zdravstvenom osiguranju;
- osigurava zdravstenu zaštitu kantonalne policije iznad nivoa prava iz obaveznog zdravstvenog osiguranja u skladu sa zakonom;
- osigurava sredstva za izgradnju i opremanje, te osnivanje zdravstvenih ustanova za provođenje primarne, specijalističko-konsultativne i bolničke zdravstvene zaštite;
- osigurava mrtvozorničku službu.

Sredstva se obezbjeđuju iz kantonalnog budžeta na osnovu proračuna kantonalnog ministarstva zdravstva putem doprinosa za zdravstvo i donacija. Međutim, imajući u vidu

opštu situaciju u opštini i da samo 9,4% stanovništva radi, onda je sasvim jasna materijalna situacija i stepen pokrivenosti troškova u ovoj oblasti.

4.4. Stanje u obrazovanju

Predškolsko obrazovanje

U funkciji su četiri predškolske ustanove i ovim vidom zbrinjavanja i predškolskog odgoja obuhvaćeno je 150 djece ili 15% od ukupnog broja djece na području općine. Zaposlena su 23 radnika (13 vaspitača i 4 medicinske sestre). Nedostaje još 2-3 predškolska objekta da bi bila obuhvatnost djece potpuna. Kao posljedica rata i ratnih dejstava, jedan objekat je potpuno uništen u M.Z. Turbe. Obnovljena su dva objekta obdaništa u Travniku.

Osnovno obrazovanje

Na području općine je 10 osmogodišnjih škola i 23 područne četverorazredne škole u kojima nastavu pohađa 6.435 učenika u 236 odjeljenja u školskoj 1997/98 godini. Na području općine 57 djece nije obuhvaćeno obaveznim osnovnim obrazovanjem, zbog konzervatizma roditelja kada su u pitanju ženska djeca, udaljenosti od škole i socijalnih problema unutar obitelji, a naročito nezaposlenost roditelja.
Zaposleno je 290 nastavnika i to 226 sa zadovoljavajućom stručnom spremom i 64 bez odgovarajuće stručne spreme.
U toku rata mnoge škole su srušene i prilično devastirane. Do sada je obnovljeno 19 osnovnoškolskih objekata i još je 13 školskih objekata koji nisu obnovljeni i to su područne škole.

Srednjoškolsko obrazovanje

U općini Travnik u školskoj 1997/98 godini postoje 4 srednje škole i to:
- mješovita srednja škola “Travnik” u sastavu koje su:
- gimnazija, učiteljska i medicinska škola;
- mješovita srednja tehnička škola u sastavu koje su mašinska, elektrotehnička, tekstilno-kožarska i grafička škola;
- mješovita srednja ekonomsko-ugostiteljska škola u sastavu koje su ekonomska, trgovačka i ugostiteljska škola;
- Elći Ibrahim-pašina medresa (vjerska škola).

Nastava je organizovana u 68 odjeljenja i pohađa je oko 2.070 srednjoškolaca što je oko 80-85%.

Srednjom školom nije obuhvaćeno 250-300 djece a razlozi su: prevashodno socijalna problematika u porodici (roditelji ne rade-demobilisani borci na čekanju-nemogućnost finansiranja, udaljenost od škole ali i konzervatizam roditelja kod velikog broja ženske djece), veoma mali procenat djece bez jednog ili oba roditelja,

pa i nadarene djece-učenika ostvaruju pravo na stipendiju. Razlog je što do sada nije adekvatno riješeno pitanje stipendiranja odnosno stimulisanje djece navedenih kategorija.

U procesu obrazovanja u srednjim školama radi 77 nastavnika (profesora) sa stalnim radnim mjestom kao i 43 spoljna saradnika uglavnom u medicinskoj, ekonomsko-ugostiteljskoj i tehničkoj školi.

Svi školski objekti u kojima se izvodi nastava su dovoljno adaptirani za normalno izvođenje nastavnog procesa uz napomenu da su dvije srednje škole: MSS "Travnik" i Mješovita srednja ekonomsko-ugostiteljska škola smještene u Katoličkom sjemeništvu koji traže da se prostor oslobodi da bi mu se vratila nekadašnja namjena. Razumljivo da je to u ovim uvjetima i situaciji teško ostvariti dok se ne bi napravio novi srednjoškolski centar gdje bi se nesmetano nastavio proces obrazovanja učenika i dvije gore navedene srednje škole (u pitanju je oko 1.100 učenika i 60 profesora).

Specijalno obrazovanje

Za djecu sa posebnim (specijalnim) potrebama koja su ometena u razvoju nastava je organizovana u OŠ "Travnik":
- dva odjeljenja (prvi i treći) sa 4 učenika;
- dva odjeljenja (šesti i sedmi) sa 7 učenika.

OŠ "Nova Bila" jedno odjeljenje sa 5 učenika.

U radu sa djecom koja imaju posebne potrebe radi nedovoljno stručnog kadra a i sam odgojno obrazovni proces se odvija u učionicama bez odgovarajućih učila, opreme i pomagala.

Poseban problem predstavlja što od 1991. god. nije vršena evidencija, ocjena i razvrstavanje djece i omladine ometene u fizičkom ili psihičkom razvoju, da bi se utvrdila njihova preostala sposobnost. Od 1991. god. do 1996. god. ocjena nije vršena zbog rata, a poslije rata zbog nedostatka finansijskih sredstava za rad nadležnih stručnih komisija.

Potrebno je da se ocjena izvrši za 14-ro djece predškolskog uzrasta, 70-100 djece osnovnoškolskog uzrasta i jedno dijete srednjoškolskog uzrasta.

Obrazovni sistem za područje općine

Obavlja se po zakonskim propisima i nastavnom planu Federacije BiH na većem dijelu općina, dok se u jednom manjem dijelu općine izvodi po propisima ex "HR Herceg Bosna".

Kantonalni županijski Zakon o osnovnoj i srednjoj školi nije usvojen (Skupštini kantona dat na razmatranje i usvajanje u junu 1997. god.).

Nema privatnih škola i ima jedna vjerska škola (naprijed navedena) koja je počela sa radom 1994. godine.

U obrazovnom sistemu zastupljene su specifičnosti svih naroda i zastupljeni su predstavnici sva tri konstitutivna naroda BiH; nastavu izvode-Bošnjaci, Hrvati i Srbi. Djeca povratnici se odmah uključuju u nastavni proces u skladu sa instrukcijama Federalnog ministarstva obrazovanja. Ova djeca imaju teškoća u nastavnom procesu i veoma često im je potrebna dopunska nastava iz određenih predmeta.

Finansiranje obrazovnog sistema

Materijalni položaj osnovnoškolskog i srednješkolskog obrazovanja je veoma težak, naročito kod obezbjeđenja plata za zaposlene zbog čega zaposleni naročito u osnovnoškolskom obrazovanju već duže najavljuju obustavu rada (nastave)-štrajk. Obezbjeđenje materijalnih troškova za redovno održavanje objekata i nastave je veoma teško, a naročito obezbjeđenje sredstava za: neophodna nastavna pomagala i učila, grijanje, struju, vodu, komunalije i održavanje čistoće-higijenu škole. U adaptaciji i sanaciji školskih objekata su učestvovali uglavnom strani donatori, ali nedostaju učila, kompjuterska i tehnička oprema i naročito bibliotekarski fond.

4.5. Stanje u drugim sektorima, prije svega ekonomiji, koja utiče na situaciju u posebnim sektorima

Stanje u ekonomskoj sferi

U toku rata općina je pretrpila velika ratna razaranja, što je ostavilo posljedice u ekonomskoj sferi.

Potpuno je devastirano oko 3.200 objekata dok je 3.960 objekata djelimično devastirano.

U toku rata naročito su stradali infrastrukturalni objekti (saobraćajnice, vodovod i kanalizacija, elektrosistem i PTT), a u dvadesetak naselja općine ti objekti su pretrpjeli oštećenja i do 80%.

Stanje stambenog fonda na području općine je sljedeće:
- individualno (privatno) vlasništvo je oko 11.800 stambenih jedinica;
- društveno vlasništvo je oko 3.000 stanova, a od toga je oštećeno oko 580 stanova.

Preduzeća u državnoj svojini je 26 i stepen njihove iskorištenosti je oko 30% izuzev dva preduzeća “Borac”-Travnik (konfekcija) i “Borac”-Travnik (štamparija) gdje je procenat iskorištenosti kapaciteta oko 80%.

U općini je uposleno oko 6.800 radnika, dok je nezaposlenih oko 5.000 radnika. Na

čekanju je oko 4.300 radnika uglavnom demobilisanih boraca, a smatra se da oko 2.000 radnika radi neprijavljeno-siva ekonomija.

4.6. Utvrđeni prioriteti opštine Travnik (opštinska radna grupa Travnik)

Opštinska radna grupa izradila je listu opštinskih prioriteta.

Centar za socijalni rad

Prioritet 1: Ocjenjivanje sposobnosti, razvrstavanje i evidencija djece i omladine u fizičkom i psihičkom razvoju.

Prioritet 2: Pomoć djeci koja se školuju u Zavodu za rehabilitaciju sluha i govora

Socijalno medicinska ustanova za zaštitu odraslih lica

Prioritet 1: Adaptacija kotlovnice za centralno grijanje.

Prioritet 2: Nabavka stomatološke opreme.

Dom zdravlja - Travnik

Prioritet 1: Kućna pomoć u Turbetu.

Prioritet 2: Kućna njega u Travniku.

Prioritet 3: Razvoj i jačanje HES-a kao ključnog faktora u stvaranju preduslova za povratak, bez zdravstvenih rizika.

Prioritet 4: Nabavka opreme za nesmetano funkcionisanje Doma zdravlja Travnik.

Polazeći od iskazanih prioriteta Opštinske radne grupe, ekspertni tim IBHI-ja je izradio modele koji omogućavaju uspostavljanje novih i širih teritorijalnih službi za brigu o najugroženijim grupama stanovništva: starih i bolesnih, invalida, djece itd. To su:

1. Razvijanje van-institucionalne zaštite starijih lica u Travniku (model za socijalno medicinsku ustanovu za zastitu odraslih lica-Travnik;
2. Model rada patronažne službe mjesne zajednice "Turbe" (Dom zdravlja Travnik-sektor zdravstva);
3. Identifikacija i ocjenjivanje psihičkih sposobnosti djece ometene u razvoju u cilju integracije u redovan sistem obrazovanja i vaspitanja (Javna ustanova Centar za socijalni rad u Travniku).

Modeli patronažne službe i kućne njege koji su postojali i prije rata a zadnjih godina nisu funkcionisali urađeni su na način da uspostave što čvršću vezu sa lokalnom zajednicom i da odgovore na adekvatan način na potrebe najugroženije kategorije stanovništva (stara i bolesna lica kojima nedostaje kućna njega i primjerena zdravstvena zaštita, djeca sa smetnjama u razvoju s posebnim osvrtom na njihove zdravstvene i socijalne potrebe kao i adekvatan odgovor na potrebe majki te djece).

PRILOG 1 – Modeli IBHI ekspertnog tima

U radu sa Opštinskom radnom grupom dogovorena je realizacija i primjena navedenih modela, u rješavanju prioriteta iskazanih od strane Opštinske radne grupe.

Što se tiče vaninstitucionalne zaštite pri socijalno medicinskoj Ustanovi za zaštitu odraslih lica, odlučeno je da se adaptiraju prostorije koje bi bile korištene za dnevno zbrinjavanje starih lica.

Patronažno vozilo će biti u službi Doma zdravlja i Centra za socijalni rad (Travnik), i biće prvenstveno orijentisano na potrebe mjesne zajednice Turbe.

Što se tiče identifikacije i ocjenjivanja psihičkih psosobnosti djece ometene u razvoju, PRINT je dao saglasnost i finansjska sredstva za realizaciju ovog prioriteta iskazanog od Javne ustanove centra za socijalni rad-Travnik.

U okviru zgrade centra za socijalni rad, adaptirat će se prostorije u svrhu savjetovališta u cilju razvijanja savjetodavne službe koja će omogućiti profesionalnu pomoć roditeljima djece sa smetnjama u razvoju, kao i dalji rad sa djecom.

5. ANALIZA ISKUSTAVA-OSNOVE NOVOG MODELA SOCIJALNE ZAŠTITE I NJENO POVEZIVANJE SA ZDRAVSTVENIM I OBRAZOVNIM SEKTOROM

Dugogodišnje traganje naučnih i stručnih radnika u Bosni i Hercegovini za modelom ustanovljavanja tzv. “socijalne karte” bilo je onemogućavano, s jedne strane od vladinih institucija, na svim nivoima, jer bi se na taj način (snimanjem stanja u socijalnoj zaštiti) pokazali promašaji “društva jednakosti i socijalne pravde”, i visoki stepenom birokratizacije u socijalnoj zaštiti, pa i u centrima za socijalni rad, kao produženoj ruci organa državne uprave, nije pogodovao razvoj segmenta civilnog društva, kao ravnopravnog učesnika u toj oblasti, s druge strane.

U društvenim oblastima: zdravstvu, socijalnoj zaštiti i obrazovanju došlo je do potpunog tzv. sektorskog razdvajanja, što je išlo do te mjere da su se usluge istim **klijentima** odvojeno pružale, pa i odvojeno naplaćivale i međusobno fakturisale. Princip jedinstva akcije i nerazdvojivih potreba socijalno, zdravstveno i obrazovno ugroženih samo je deklarativno prihvaćen.

Studija IBHI-ja **Tranzicija politike i sistema socijalne zaštite u FBiH** ukazala je na nužnost tranzicije, počev od pravne regulative, preko tranzicije uloge, zadataka i organizacije centara za socijalni rad i ostalih socijalnih institucija, dobila je prvi test u Pilot projektu **Mape potreba i resursa u lokalnoj zajednici.**

Pilot projakat **Mape potreba i resursa na nivou lokalne zajednice**, pokazao je da se uz stručnu pomoć i podršku stručnjaka mogu, od strane aktera tih potreba i volontera u sistemu civilnog sektora/nevladinih organizacija, ustanoviti zdravstvene, socijalno-zaštitne i obrazovne potrebe najugroženijih kategorija građana, ali isto tako da se mogu iskazati i resursi/sposobnosti istih da i sami svojim snagama, nevladino organizirani, uz nužnu podršku stručnjaka, mogu učestvovati u zadovoljavanju tih potreba.

Pilot projekat je takođe pridonijeo da se još jednom otkrije da su egzistencijalne potrebe, bez obzira na sektorsko razdvajanje, nedjeljive i da je mnogo efikasnije da se iste integrisanim pristupom efikasnije i racionalnije rješavaju.

Mogućnosti decentralizacije i sektorske integrisanosti pokazale su se opravdanim. ORG i eksperti IBHI-ja su opravdano ocijenili da se, na primjer, projektom razvijanja institucionalne i vaninstitucionalne zaštite starijih u Domu za stara lica poveže segment sektora zdravstva-zdravstvena patronaža i kućno liječenje-sa socijalnim sektorom-kućna njega i dnevno zbrinjavanje starijih. Isto tako je integrisanost, zdravstva, socijalne zaštite i segmenata obrazovanja primjenjiva u projektu-prioritetu potpune zaštite i integracije djece ometene u psihičkom razvoju. Naime, zdravstvena oblast otkriva i preliminarno dijagnosticira, socijalno cijeni sposobnosti a obrazovna integrira u normalne tokove predškolskog i osnovno školskog sistema.

Treći primjer integrisanosti je još upečatljiviji. Odnosi se na projekat patronažne službe (MZ Turbe) gdje će se pored zdravstvenih usluga davati i usluge socijalne zaštite i socijalnog rada starijim, bolesnim i invalidnim licima.
Sva ova tri primjera preventivno djeluju kako bi se potrebe zadovoljavale u stanju ugroženosti i time prevenirala hospitalizacija i institucionalna zaštita, što je mnogo skuplje u odnosu na prihvaćeni model.

Istraživanjem po metodologiji pomenutog projekta ustanovljeno je, a što je konstatirano i u Studiji IBHI-ja, da u pomenutim sektorima (zdravstvu, socijalnoj zaštiti i nekim dijelovima obrazovanja), pored državnih institucija i javnih službi, značajan doprinos mogu dati i nevladini nosioci, humanitarne organizacije i udruženja građana, te posebno organizirani neprofitni sektor čime se nadoknađuje nedostatak državnog intervencionizma, a u ovim oblastima uvodi demokratizacija i dobrovoljni rad kao humana akcija susjeda prema susjedima, samozaštićivanje ugroženih i ustanovljava model solidarnosti tzv. civilnog društva.

Najavljeni model decenralizacije i integrisanosti pomenutih sektora na nivou lokalne zajednice potvrđuje tranzicione modele socijalnih službi, a naročito centara za socijalni rad u svijetlu novih zadataka, uloga i organizacija.

U studiji IBHI-ja pored zadataka centara za socijalni rad koje im određuje država tranzicionim pravnim sistemom, pored povjerenih poslova i zadataka, daje mogućnosti da se zadaci prošire i van tih domena i da centri na principima neprofitnog djelovanja mogu pružiti usluge građanima, porodicama i socijalnim grupama. To mogu činiti na bazi **ugovora-projekata** a uz nadoknadu ostvarenu od zainteresiranih. U tom kontekstu posebno pogoduje novi integrisani sektorski pristup, zašto su zainteresirani građani, kako je to u Pilot studiji Mape potreba i resursa i iskazano.

Uloge centara za socijalni rad ne proističu isključivo iz zadataka postavljenih im u pozitivnom zakonodavstvu, već i iz potreba građana za širom lepezom socijalnih usluga, bilo da ih sami centri realiziraju (šireći svoju organizaciju i područja djelovanja) ili da ih realiziraju sa drugim javnim službama (zdravstvenim ustanovama, školama i dr.), odnosno sa organiziranim segmentima civilnog društva (humanitarnim organizacijama i udruženjima građana). Istina, radi nedostatka adekvatnog prostora, opreme, nedostatka nužnog stručnog kadra i neizgrađenog sistema menadžmenta u socijalnom radu, širenju pomenutih novih uloga postoje objektivne ali i subjektivne zapreke.

Model IBHI-ja predstavlja i promjene u zakonodavnoj regulativi, ali i dodatno obrazovanje stručnjaka u centrima za socijalni rad a naročito u osposobljavanju za menadžment u socijalnom radu i socijalnoj zaštiti. Tranziciono zakonodovastvo treba jasnije da se opredijeli da centri za socijalni rad kao javne ustanove imaju pravo da neprofitno djeluju, da preko projekata konkuriraju kod vladinih i nevladinih, domaćih i stranih organizacija i da tako doprinose boljoj dobrobiti građana na teritoriji gdje djeluju.
Centri za socijalni rad, kao centralne institucije u socijalnoj zaštiti na nivou lokalne zajednice, posebno treba da odigraju ulogu u razvoju segmenata civilnog društva, humanitarnih organizacija, udruženja građana, a naročito neprofitnog sektora u socijalnoj sigurnosti. Objektivno, istina još uvijek minimalne, kadrovske pretpostavke postoje. Segmenti civilnog društva kao nosioci socijalne sigurnosti, a uz pomenutu podršku centara bili bi produžena **ruka** centara u ostvarivanju zajedničkih ciljeva u poboljšanju nivoa zaštićivanja najugroženijih i njihovom osposobljavanju za samoodgovornost za svoj socijalni položaj.

PRILOG 1

Modeli IBHI ekspertnog tima:

I Model rada patronažne službe u MZ Turbe.

II Razvijanje vaninstitucionalne zaštite starijh lica u Travniku.

III Identifikacija i ocjenjivanje psihičkih sposobnosti djece ometene u razvoju u cilju integracije u redovan sistem obrazovanja i vaspitanja.

PRIORITETI OPŠTINSKE RADNE GRUPE-TRAVNIK

SEKTOR ZDRAVSTVA

I MODEL RADA PATRONAŽNE SLUŽBE U M.Z. «TURBE»

1. Opis problema

- Brojnost M.Z. «Turbe» (oko 7.000 stanovnika) iziskuje potrebu za formiranjem tima patronažne službe.
- Patronažna služba bi zadovoljavala potrebu za zdravstvenom zaštitom stanovništva 15 okolnih sela među kojima su najudaljenija Karaula, Potkraj i Goleš.
- Rezultati dobiveni ispitivanjem na reprezentativnom uzorku pokazuju da na području MZ «Turbe» žive: 232 starije osobe, 99 ratnih vojnih invalida, 15 civilnih žrtava rata, brojni hronični bolesnici među kojima i oni koji zahtijevaju odlazak na dijalizu.
- Kao neophodnost, nužno se nameće i potreba za kućnom njegom preko NVO s obzirom na veliki broj starih lica i djece ometene u razvoju (socijalno-zdravstveni problemi).

2. Opis aktivnosti

- Opremanje patronažnih kola potrebnom opremom kao preduslov za efikasan rad patronažnog tima.

3. Raspoloživi resursi

- Patronažno auto iz QUICK IMPACT projekta;
- Dom zdravlja sa osobljem za patronažni tim;
- Centar za socijalni rad sa osobljem za patronažni tim;
- Stručni kadar za edukaciju tima patronažne službe.

4. Efekti primjene modela

- Zdravstvena njega pristupačna svim pripadnicima zajednice, bazirana na naučnim i socijalno prihvatljivim metodama;
- Dostizanje što većeg zdravstvenog nivoa stanovništva;
- Razvoj i jačanje organizovanih grupa zajednice za njihovo uključivanje u razvoj zdravstva;
- Povećanje efikasnosti rada socijalne i zdravstvene službe;
- Racionalizacija troškova.

5. Održivost realizacije prioriteta

- Po programu razvoja opštine Travnik-Dom zdravlja, Opština i Centar za socijalni rad preuzimaju troškove za patronažni tim, troškove utroška goriva kao i troškove održavanja vozila;
- Racionalizacija troškova.

6. Potrebna pomoć

- Dom zdravlja-Travnik;
- Centar za socijalni rad-Travnik;
- Ambulanta-Turbe;
- Humanitarne organizacije.

SOCIJALNO MEDICINSKA USTANOVA ZA ZAŠTITU ODRASLIH LICA TRAVNIK

II RAZVIJANJE VANINSTITUCIONALNE ZAŠTITE STARIJIH LICA U TRAVNIKU

1. Opis problema

- Na području opštine Travnik živi-------starijih lica;
- Kapacitet od 250 kreveta socijalno medicinske ustanove za zaštitu odraslih lica-Travnik, ne može pokriti potrebe za njegom starijih lica na području opštine.

2. Opis aktivnosti

- Pružanje osnovnih usluga kućne njege-pomoć u ličnoj higijeni, isporuka hrane i kupovina, čišćenje kuće i pranje veša.

A: Dnevno zbrinjavanje starijih lica u prostoru Socijalno medicinske ustanove za zaštitu odraslih lica (otvaranje ustanove ka životnoj sredini).

B: Organizovanje službe kućne njege i pomoći u okviru Socijalno medicinske ustanove za zaštitu odraslih lica-Travnik. Pod ovim se podrazumijeva:

- Ostanak starijih lica u svojim kućama i sredinama, koje će opsluživati terenske njegovateljice službe kućne njege, Socijalno medicinske ustanove za zaštitu odraslih lica.
- Identifikaciju zdravstvenih potreba starijih lica, obuhvaćenih kućnom njegom, vršit će služba Doma zdravlja-Travnik, a realizaciju zdravstvene pomoći vršit će njegovateljice-medicinske sestre službe kućne njege Socijalno medicinske ustanove za zaštitu odraslih lica-Travnik.
- Edukaciju kadra službe kućne njege vršit će Dom zdravlja i službe Centra za socijalni rad.

- Upućivanje na kućnu njegu, kao oblik socijalne zaštite, vršit će Centar za socijalni rad odnosno NVO, djeca i srodnici starijih lica.

3. Raspoloživi resursi

- Stručni saradnici Socijalno medicinske ustanove za zaštitu odraslih lica-Travnik;
- usluge različitih servisa, pri Socijalno medicinskoj ustanovi za zaštitu odraslih lica-Travnik (pranje veša i.t.d.);
- Vozilo Socijalno medicinske ustanove za zaštitu odraslih lica-Travnik;
- Dom zdravlja Travnik;
- NVO koje se bave problemima i zaštitom starijih lica.

4. Očekivani efekti nevedenih aktivnosti

- Boravak starijih lica u svojim domovima;
- Otvaranje stićenika ka socijalnoj sredini i ostvarivanje integracije sa socijalnom sredinom;
- Ovakvim pristupom zdravstvenoj njezi obezbjeđuje se održavanje i zadobijanje optimalnog nivoa fizičkog, mentalnog i emocionalnog stanja starijih lica.
- Ekonomičnije zbrinjavanje populacije starijih lica.

5. Održivost

- Samofinansiranje ili finansiranje srodnika;
- Finansiranje opštine-kantona za službu kućne njege kao oblika socijalne zaštite starijih lica.

6. Tražena pomoć

- Materijalna, finansijska pomoć za osnivanje i razvoj službe kućne njege i pomoći u okviru Socijalno medicinske ustanove za zaštitu odraslih lica-Travnik;
- Opremanje prostora za dnevno zbrinjavanje starijih lica;
- Udruženje penzionera.

JAVNA USTANOVA
CENTAR ZA SOCIJALNI RAD-TRAVNIK

III IDENTIFIKACIJA I OCJENJIVANJE PSIHIČKIH SPOSOBNOSTI DJECE OMETENE U RAZVOJU U CILJU INTEGRACIJE U REDOVAN SISTEM OBRAZOVANJA I VASPITANJA

1. Opis problema

Javna ustanova Centar za socijalni rad Travnik u svojoj evidenciji ima 70-100 djece koja trebaju hitnu ocjenu o stepenu razvijenosti psiho-fizičkih sposobnosti u cilju integracije u redovan sistem obrazovanja.

2. Opis aktivnosti

A. Dom zdravlja-pedijatrijska služba radi na otkrivanju, identifikaciji i upućivanju djece na ocjenjivanje sposobnosti.
B. Osnovna škola, psihološko-pedagoška služba uz pomoć nastavnika otkrivaju-prepoznaju djecu koja zbog specijalnog psihološkog stanja ne mogu pod normalnim uslovima pratiti nastavu.
C. Centar za socijalni rad prima i analizira dokumenta dostavljena od A i B uzima socijalnu i zdravstvenu anamnezu od stručnjaka iz Centra za socijalni rad, vrši opservaciju pomenute djece od stručnog tima i donosi pojedinačni-posebni plan tretmana za uključivanje djece u predškolske ustanove kao redovan sistem školovanja.

- Opremiti jednu prostoriju u sklopu Javne ustanove Centar za socijalni rad za rad savjetovališta s ciljem:

- Razvijanje savjetodavne službe koja će porodicama omogućiti profesionalnu savjetodavnu pomoć o datoj problematici.
- Promovisati ideju nove integrisane kulture uključivanja djece u redovan školski sistem.
- Razvijati komunikaciju i saradnju među porodicama koje se susreću sa ovom životnom problematikom.
- Stvaranje većeg broja udruženje roditelja koji će učestvovati u projektu integracije.

3. Raspoloživi resursi

- prostor u Javnoj ustanovi Centar za socijalni rad-Travnik;
- Dom zdravlja;
- Psihološko-pedagoška služba pri osnovnoj školi;
- Saradnja sa NVO koje se bave ovom problematikom;

4. Efekti navedenih aktivnosti

- Izgradnja kapaciteta lokalnih institucija uključenih u projekat integracije;
- Buđenje svijesti i promovisanje nove integrisane kulture;
- Prepoznavanje mogućnosti pojedinca i ostvarivanje kontinuiteta razvoja u skladu sa individualnim mogućnostima;
- Boravak djece u porodici;
- Racionalizacija troškova.

5. Održivost realizacije prioriteta

- Materijalno finansijska podrška u formiranju stručnog tima za provedbu implementacije projekta;
- Edukacija kadra.

6. Potrebna pomoć

- Opremanje prostorije u Javnoj ustanovi Centar za socijalni rad-materijalna i finansijaska podrška,
- Formiranje stručnog tima edukovanog za sprovođenje implementacije projekta integracije-izrada specijalizovanih nastavnih programa i rehabilitacione terapije-materijalna i finansijska podrška;
- Dom zdravlja;
- Ministarstvo za obrazovanje Srednje –bosanskog kantona;
- Centar za socijalni rad;
- Opština Travnik.